

ЭНДИ ТОМЛАР УСТИ ҲАМ ҚУВВАТ МАНБАИ

Қуёш панеллари қиммат, аммо самарали

ХИХ-ХХ асрларда қуёш нуруни электр энергиясига айлантиришни кўзда тутувчи фотогальваник эффектнинг кашф этилиши бу борадаги қатор тадқиқотларга тўртки берди. Бугунги кунда дунёдаги энг кенг тарқалган энергия манбаларидан бири бўлган қуёш панелларининг яратилишини ана шундай илмий изланишлар самараси дейиш мумкин. Улар уйлар, ташкилотлар бинолари, саноат ва транспорт каби турли соҳаларни электр энергияси билан таъминлаш учун ишлатилмоқда. Янги технологияларнинг ривожланиши ва уларга талаб ортиб бориши билан қуёш панеллари кўплаб мамлакатларда, жумладан, Ўзбекистонда ҳам муҳим электр энергияси манбаига айланмоқда.

Давлатимиз раҳбари Ўзбекистонда қайта тикланувчи энергия манбаларини (ҚТЭМ) ривожлантиришга катта эътибор қаратмоқда. 2019 йилда «Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш тўғрисида»ги қонун ва қайта тикланувчи энергия манбалари соҳасида кўплаб қонуности ҳужжатлари қабул қилинди.

2022 йилнинг 25 январиди Марказий Осиё энергетика тизимида йирик авария рўй берди. Бу эса Ўзбекистонда электр станциялари, газ қонлари, аэропортлар, вокзаллар, ёнилғи қуйиш шохобчалари ва бошқа инфратузилма объектларининг тўхтаб қолишига олиб келди. Ўшанда нафақат мамлакатимиз, балки қўшни давлатлар – Қирғизистон ва Қозоғистон ҳам кенг миқёсда электр таъминотидаги узилишлардан катта зарар кўрди. 2023 йилнинг қишидаги аномал совуқ боис электр энергиясининг узилиши, шунингдек, энергетик коллапс қайта тикланадиган энергияни кенг жорий этиш зарурлигини яна бир бор исботлади. Ҳеч кимга сир эмас, ҳудудларда деярли ҳар кун электр энергияси уч-тўрт соатга узилиб қолади. Тармоқли қуёш фотоэлектр станцияларининг ўрнатилиши вазиятни барқарорлаштириш имконини беради. Муқобил энергия манбаларига тўлиқ эмас, балки қисман ўтиш ҳам электр энергияси ва газ истеъмоли сарфини сезиларли даражада камайтириши мумкин.

Шу муносабат билан Президентимиз раҳбарлигида 2022 йил 10 июнь кунини бўлиб ўтган видеоселектор йиғилишида мазкур масала муҳокама этилиб, барча ҳудудларда тармоққа уланган қуёш фотоэлектр станцияларини ўрнатиш тўғрисида қарор қабул қилинди.

Давлатимиз раҳбари «Sun-Hightech» масъулияти чекланган жамияти томонидан Тошкентда жойлашган Д.И.Менделеев номидаги Россия кимё-технологиялари университети филиали биносига қуёш фотоэлектр станциясини ўрнатиш бўйича амалга оширган ишларни алоҳида таъкидлади.

<<< 3

Кун нафаси

■ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 29 май кунини Мисрнинг «Oрасcom Investment Holding» компанияси раиси Нажиб Савирисни қабул қилди.

■ Хитойнинг Яньлин шаҳрида дунёнинг қирқдан зиёд мамлакатидан келган давлат арбоблари, таниқли компания эгалари, олимлар иштирокида камбағалликни қисқартириш масаласига бағишланган форум бўлиб ўтмоқда.

Унинг доирасида Ўзбекистон Бош вазирининг ўринбасари Жамшид Қўчқоров ШХТдаги қўшничилик, дўстлик ва ҳамкорлик Хитой кўмитасининг раиси Шэн Юэюэ хоним билан учрашди.

■ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Афғонистон бўйича махсус вакили Исмаилов Эргашев бошчилигидаги мамлакат делегацияси Ашхободда Европа иттифоқи ва Марказий Осиё давлатларининг Афғонистон бўйича махсус вакилларининг туртинчи учрашувида иштирок этди.

■ Малайзиянинг йирик кундалик нашри – «The New Straits Times» саҳифасида «Йил охиригача «Batik Air» Куала-Лумпур ва Тошкент шаҳарлари ўртасида тўғридан-тўғри қатновни йўлга қўяди» сарлавҳали мақола эълон қилинди.

«Batik Air» (собиқ «Malindo Air») лоукостер авиакомпанияси стратегик ривожланиш бўйича директори Чандран Рама Мути ушбу авиа ташувчи Малайзия ва Ўзбекистон ўртасида ҳафтасига учта рейс қўйишни режалаштираётганини, гош ш йил ноябрь ёки декабрь ойида амалга ошишини маълум қилган.

■ Тошкентда Ўзбекистон экспортчилари уюшмаси, Ислам бизнеси халқаро ассоциацияси ва Литваннинг «World Halal Trust Group» ҳалол сертификат ва стандартини жорий қилувчи компания билан ҳамкорликда илк бор «Ўзбекистон Республикаси биринчи ҳалол форуми» бўлиб ўтди.

Наманган вилояти

Касаба уюшма аралашгач...

СУҒУРТА КОМПАНИЯСИ СУДДА ЕНГИЛДИ

Ўтган йилнинг май ойида Наманган вилояти прокуратураси ходими Илҳомжон Алиматов ишдан уйига қайтаётганда йўл-транспорт ҳодисасига учраб, воқеа жойида вафот этган эди.

Ушбу аянчли воқеа «Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса ва саломатликка бошқа хил зарар етказиши тўғрисида»ги 1-Н шаклдаги даъво билан расмийлаштирилди. Марҳум И.Алиматовнинг оила аъзоларига етказилган зарар миқдори ва ундан келиб чиқадиган мажбуриятлар «Ходимларга уларнинг меҳнат вазифаларини бажариши билан боғлиқ ҳолда жароҳатланиши, касб касалликларига чалиниши ёки саломатлигининг бошқа хил шикастланиши туфайли етказилган зарарни тўлаш қоидалари»нинг тегишли бандлари билан мурожаат қилинди ва мажбуриятлар белгиланди.

Бундан ташқари, «Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида»ги қонунга асосан «Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш қоидалари» ҳам тасдиқланган. Вафот этган ходим мазкур меъриий ҳужжатлар талабларидан келиб чиқиб, «Кафолат суғурта компанияси» акциядорлик жамияти Наманган вилояти филиали томонидан суғурталанган.

Лекин «Кафолат суғурта компанияси» акциядорлик жамияти филиали турли сабабларни рўқач қилиб, тўлалиши керак бўлган суғурта товон пулларини беришни рад этган.

Бандлик бош бошқармаси «Кафолат суғурта компанияси» акциядорлик жамиятига қарши судга даъво аризаси билан мурожаат қилди.

Судда Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерациясининг Наманган вилояти кенгаши меҳнат-ҳуқуқ ва техник инспекторлари қатнашиб, ҳисоблаб чиқилган товон пулларини ундиришга эришди.

И.Алиматовнинг турмуш ўртоғига амалдаги меъриий ҳужжатлар талаблари асосида ҳисоблаб чиқарилган 746 миллион 897 минг 391 сўм миқдоридидаги маблағни бирийла, фарзандларига ва ота-онасига боқувчисини ўқутганлик бўйича ҳар ойда уларнинг ҳар бирига 1 миллион 728 минг 929 сўмдан зарар тўловлари ундириб берилди.

Мирзанонозир ҚОРАБОВ,
Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси
Наманган вилояти кенгаши
меҳнат-техник инспектори

Фарғона вилояти

4 НАФАР АЁЛГА 309 109 920 СЎМ УНДИРИБ БЕРИЛДИ

Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерациясининг Фарғона вилояти кенгаши томонидан 2022 йилнинг сентябрь ойида жамоатчилик асосида «Асакабан» АЖ Фарғона филиалида меҳнат қилаётган хотин-қизлар учун яратилган шарт-шароитлар ўрганилган эди.

Натижа эса ҳавас қилгудек эмас – ходимларнинг меҳнатга оид ҳақ-ҳуқуқлари кўпол равишда бузиб келинган. Меҳнат қонунчилигига кўра, мукофот пуллари ёки қўшимча тўловлар тўлашда эркак ҳам, аёл ҳам тенг ҳуқуқли ҳисобланса-да, бир гуруҳ аёл ходимларга устама ва иш стажини учун қўшимча тўловлар тўланмаган.

Бу ҳолат бўйича иш берувчига тақдимнома киритилди. Лекин муаммо ижобий ҳал бўлмади. Иш судга ошди.

Кенгаши номидан берилган даъво аризалар судда салкам етти ой кўрилди. Ниҳоят, адолат қарор топди – суднинг ҳал қилув қарори билан Нарғиза Шокировага 62 миллион 64 минг сўм, Барно Фозиловага 90 миллион 141 минг сўм, Феруза Исомиддиновага 81 миллион 873 минг сўм, Нарғиза Норбоевага 75 миллион 31 минг сўм миқдорида моддий ва маънавий зарар ундириб берилди.

Авазхон ТўРАХЎЖАЕВ,

Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерациясининг
Фарғона вилояти кенгаши бош юрисконсулти

Кўрик-танлов

Ўз ишининг усталари

Кимё ва фармацевтика саноати ходимлари касба уюшмаси Республика кенгаши ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса ва касб касалликларини олдини олиш, меҳнат шароитларини янада яхшилаш мақсадида меҳнат муҳофазаси ва хавфсизлиги бўйича жамоатчилик назоратини ташкил этиш юзасидан республика кўрик-танловининг иккинчи босқичини ўтказди.

Жараёнда ҳар бир номинация бўйича кўрик-танлов қатнашчиси фаолиятини ақс эттирувчи кўрсаткичлар, меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича тадбирларнинг бажарилиши ҳақида таҳлилий маълумотлар ўрганилди.

Якуний натижаларга кўра, «Меҳнат муҳофазаси бўйича энг яхши корхона» номинациясида «Биринчи резинотехника заводи» МЧЖ ХК, «Меҳнат муҳофазаси бўйича энг яхши касба уюшма кўмитаси» номинациясида «Максам-Чирчиқ» АЖ касба уюшма кўмитаси, «Энг яхши меҳнатни муҳофаза қи-

лиш бўйича вакил» номинациясида «Максам-Чирчиқ» АЖ Карбамид цехи меҳнат муҳофазаси бўйича вакили Фаёзиддин Ускенбаев, «Меҳнат муҳофазаси бўйича энг яхши ёш мутахассис» номинациясида «Навоийазот» АЖ меҳнат муҳофазаси ва техника хавфсизлиги бўйича етакчи муҳандиси Шерзод Шодиев ғолиб деб топилди. Уларга эсдалик совғалари топширилди.

Шўҳратилла РИХСИБОВ,
Кимё ва фармацевтика саноати
ходимлари касба уюшмаси
Республика кенгаши
бош мутахассиси

Қашқадарё вилояти

Қарши шаҳрида болаларни дам олдириш ва соғломлаштириш ишларига тайёргарлик кўриш ҳамда мавсумни юқори савияда ўтказиш юзасидан олиб борилаётган ишлар муҳокамасига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Уни Ўзбекистон касба уюшмалари Федерацияси Қашқадарё вилояти кенгаши раиси Бахтиёр Жўраев олиб борди.

Таъкидланганидек, бу йилги мавсумда вилоятдаги 16 та оромгоҳда 22440 нафарга яқин мактаб ўқувчисининг дам олиши режалаштирилган.

Президентимиз 2022 йил 18 ноябрдаги «Болаларнинг дам олишларини тизимли ташкил этиш ва соғломлаштириш ишларини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори болаларни дам олдириш ва соғломлаштириш йўналишида янги ислохотларга йўл очди. Унга асосан вилоятдаги 12 та болалар оромгоҳи Ўзбекистон касба уюшмалари Федерациясига мулкка эгалик қилиш

Мавсум янгида руҳда ўтади

ҳуқуқи асосида бепул ўтказиб берилди. Вилоят йўллардан фойдаланиш бошқармаси тасарруфида бўлган «Шабада» болалар оромгоҳининг кадастр ҳужжатларини тайёрлаш, расмийлаштириш ишлари давом этаётир. Федерация тизимига ўтказилган барча болалар оромгоҳлари нодавлат-нотижорат ташкилот сифатида адлия идорасидан давлат рўйхатидан ўтказилиб, уларга юридик мақом берилди.

Болаларнинг дам олиши ва соғломлаштирилишини ташкил этиш департаментининг ҳудудий бошқармаси билан ҳамкорликда Соғлиқни сақлаш, Мактабгача

ва мактаб таълими, Ички ишлар, Фавкулдада вазиятлар бошқармалари иштирокида оромгоҳларнинг ҳолати ўрганилиб, тегишли чора-тадбирлар белгиланмоқда.

– Жорий йилнинг 6 июнидан мавсум бошланади, – дейди Болаларнинг дам олиши ва соғломлаштирилишини ташкил этиш департаменти Қашқадарё вилояти ҳудудий бошқармаси бошлиғи Исмаил Очиров. – Шу боис оромгоҳларга 600 нафарга яқин педагог 16 нафар кутубхоначи, 40 нафарга яқин тиббиёт ходими жалб этилади. Кутубхоналарга қўшимча равишда 30 минг дона бадий, илмий

адабиёт етказиб бериш кўзда тутилган.

– Жорий йилда туманимиздан педагогларнинг 220 нафар фарзанди соғломлаштирилади, – дейди Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Яқкабоғ тумани кенгаши раиси Алишер Хонназаров. – Бу бўйича «Зиё чашмалари», «Сирли коинот», «Ёш кимёгар», «Истиқлол ғунчалари» оромгоҳлари билан шартнома имзоланди...

Йиғилишда тегишли вазифалар белгилаб олинди.

Акмал АБДИЕВ
«ISHONCH»

Фарғона вилояти

Энди уларнинг касби бор

Олтиариқ туманида аёллар бандлигини таъминлаш, уларни касбга йўналтириш ҳамда ҳуқуқий ва психологик ёрдам бериш борасида бир қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда.

Фарғона вилояти «Меҳрижон» аёллар ва болалар маркази, туман ҳокимлиги ҳамда Фарғона давлат университети ҳузуридаги Олтиариқ саноат техникуми ҳамкорлигида «Аёллар дафтари»га киритилган хотин-қизлар қисқа муддатли касб-ҳунар курсларида ўқитилди. Уларга куёнчилик, гулчилик, мевасабзавотларни қуритиш ва қадоқлаш, сут ва сут маҳсулотларини ишлаб чиқариш, компьютер саводхонлиги, сават тўқиш каби йўналишларда тажрибали мутахассислар таълим беришди.

Мазкур ўқув курсларини муваффақиятли тамомлаган 85 нафар аёлга сертификатлар топширилди. Энди улар ҳунар эгаси сифатида ўзларининг бандлигини таъминлашади.

Жамшид ЭРҒАШЕВ
«ISHONCH»

Ўқув

Сирдарё вилояти

Гулистон шаҳрида Мактабгача ва мактаб таълими вазирлигининг ҳудудий бошқармаси вакиллари, мамлакатимизда мавжуд «Баркамол авлод» болалар мактаблари, «Болалар кутубхоналари» директорлари, «Ёшлик» жисмоний тарбия ва спорт жамияти раҳбарлари иштирокида «Мактабдан ташқари таълим: муаммо ва ечимлар» мавзусидаги 1-республика форуми бўлиб ўтди.

Форум

МАКТАБДАН ТАШҚАРИ ТАЪЛИМГА БАҒИШЛАНДИ

Икки кун давом этган анжуманга халқаро даражадаги спикерлар жалб қилиниб, улар иштирокида амалий-тренинг машғулотлари ташкил этилди. Ўқувчилар ўртасида китобхонлиқни тарғиб қилиш бўйича Ҳалима Худойбердиева номидаги ижод мактабида олиб борилаётган амалий ишлар тажрибаси ўрганилди. Иштирокчилар «Баркамол авлод» болалар мактабида ҳам бўлишиб, бу ерда яратилган шароитлар ҳамда тўғрақдаги машғулотлар жараёнлари билан яқиндан танишишди.

Форум вилоят мусиқали драма театрида иштирокчиларни тақдирлаш, сўнг маданий тадбир билан ўз ишини якунлади.

Баҳор ХОЛБЕКОВА
«ISHONCH»

Самарқанд вилояти

Мусобақа

«Биз спортчи қизлармиз»

Ўзбекистон касба уюшмалари Федерацияси ташаббуси билан Самарқанд шаҳрида спорт мактабларининг аёл ўқитувчилари ўртасида «Биз спортчи қизлармиз» шиори остида минтақавий мусобақалар ўтказилди.

Тадбирда Маданият, спорт ва туризм ходимлари касба уюшмаси Республика кенгаши раиси Шўҳрат Деҳқонов, сенатор Фармон Тошев иштирок этди.

– Тармоқ касба уюшмалари томонидан анъанавий тарзда ўтказиб келинаётган спорт мусобақаларининг бу галгисида Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм, Сурхондарё, Қашқадарё, Бухоро, Навоий ҳамда Самарқанд вилоятларидан 70 нафардан ортқ хотин-қиз қатнашди, – дейди Маданият, спорт ва туризм ходимлари касба уюшмасининг Самарқанд вилояти

бўйича масъул ташкилотчиси Жўшқин Очиров. – Ўтган йили вилоятимиз жамоаси биринчилиқни қўлга киритган эди. Бу гал ҳам умумжамоа ҳисобида 18 балл жамғариб биринчи ўринни қўлга киритди. Иккинчи ва учинчи ўрин Бухоро ва Хоразм вилояти жамоаларига насиб этди.

Мусобақа ҳамда номинация ғолибларига тармоқ касба уюшмасининг диплом ва қимматбаҳо совғалари топширилди.

Нурилла ШАМСИЕВ
«ISHONCH»

Бухоро вилояти

Табиат яратган мўъжизалардан бири аёл, иккинчиси гулдир. Аёллар хонадон кўрки, гуллар эса шаҳару қишлоқларимизни гўзаллик ва нафосатга бурковчи табиат инъомларидир. Шу боис уларни ҳам аёллар сингари ардоқлаймиз ҳамда кўзларни яшнатувчи, дилларга ором бағишловчи ранг-баранг гулзорлар яратишга ҳаракат қиламиз.

Наманганда ўтказиладиган гуллар фестивали ҳозирга қадар ана шу азалий қадриятларимизнинг гўзал намунасига айланган эди. Ўтган ҳафта эса Ўзбекистон касба уюшмалари Федерациясининг Бухоро вилояти кенгаши ташаббуси билан ушбу қўшна шаҳарда ҳам илк бор гуллар фестивали ташкил этилди. Унда тармоқлар кесимидаги касба уюшма ташкилотлари ишчи-ҳодимлари, ихтисослашган фермер хўжаликлари, селекционерлар, ҳаваскор гулчилар, минг нафарга яқин гулчилик қизқичкан ташкилотлар ходимлари қатнашдилар.

Федерациянинг вилоят кенгаши раиси Мухаммадқосим Олимов ушбу фестивални очиб бераркан, ундан кўзда тутилган эзгу мақсад «Яшил макон» умумийлиги лойиҳаси доирасидаги вазифалар ижросини таъминлашга қўмаклашиш, касба уюшмалари аъзолари, фаоллари ва айни йўналишда фаолият юритаётган тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш, касба уюшмалари кўмағида гулчи-

лик билан шуғулланаётган фуқаролар ташаббусларини оммалаштиришдан иборат эканлигини алоҳида таъкидлади.

– Биз эллика яқин кўп йиллик қимматбаҳо хонаки гулларни олиб келгандик, – дейди «Гул-обод» фермер хўжалиғи вакили Аслия Тешабоева. – Хориждан келтирилиб, иқлимимизга мослаштирилган александра, шефлира, мароксия, сафия нави гулларимиз харидорларда катта қизиқиш уйғотди. Натижада яхшигина даромадга ҳам эга бўлдик.

– Азалдан гулларни жуда яхши кўраман, – дейди тадбир иштирокчиси Дилноза Жали-

лова. – Азбаройи иштиёқмандлигимдан ўтган ҳафта Наманганда очилган ва бир ой давом этадиган 62-халқаро гуллар байрамига боришни мўлжаллаб тургандим. Шундай пайтда ўз шаҳримизда ҳам гуллар фестивали уюштирилганидан беҳад қувондим. Мен бу анъана бардавом бўлишини истайман.

Фестиваль иштирокчилар ўртасида танлов ўтказилгани билан ҳам аҳамиятли бўлди. Улар тақдим этган ижод намуналари ҳакамлар ҳайъати томонидан қатъий мезонлар асосида баҳоланди. Шунингдек, «Энг фаол туман (шаҳар) тармоқ касба уюшмаси ташкилот», «Энг фаол туман (шаҳар)га бириктирилган вакил», «Энг фаол туман (шаҳар) сардори», «Энг фаол гулчи жамоа», «Энг яхши гулчи технолог», «Энг яхши декоратор» сингари ўндан ортқ номинациялар бўйича беллашувлар бўлиб ўтди. Пировардида гулчилик соҳасининг вилоятдаги энг илғорлари аниқланиб, диплом ва эсдалик совғалари билан тақдирланди. Уларнинг тажрибасини ҳудуд миқёсида оммалаштириш бўйича чора-тадбирлар амалга оширилиши белгиланди.

Фестиваль мусиқий дам олиш дастурига уланиб кетди. Гўзаллик ва нафосат шайдолари маданий завқ олиб, мириқиб ҳордиқ чиқардилар.

Дилдора ИБРОҲИМОВА
«ISHONCH»

Ёш олимлар анжумани

Ион плазма ва лазер технологиялари институтида ЎзФА бирлашган касба уюшма қўмитаси Фанлар академиясининг 80 йиллиги муносабати билан «XXI аср – интеллектуал ёшлар асри» мавзусида илмий-амалий анжуман ўтказди.

Ёш олимлар илмий фаолиятини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришни мақсад қилган конференцияда илмий маърузалар тингланди. Шундан сўнг шўъбаларга бўлинган ҳолда мунозаралар ўтказилди.

Анжуманда ёшлар ўз инновацион ғояларини маъруза ва презентация шаклида тақдим этиб, физика-математика ва техника фанлари, табиий фанлар, ижтимоий-гуманитар фан-

лар йўналишида ҳимоя қилишди.

Тадбирлар давомида «Йилнинг энг фаол ёш олимаси – 2023» ва «Энг яхши мақола» йўналишларида ғолиблар аниқланиб, ЎзФА ҳамда Ўзбекистон Ёшлар иттифоқининг диплом, сертификат, қимматбаҳо совғалари билан тақдирланишди.

Анжуман сўнггида бу каби конференцияларни ўтказиш ёш олимлар фан ва технологияларнинг устувор

йўналишларида илмий изланишлар олиб бориши, янги ғоялар бўйича фикр алмашиши, мунозара ўтказиши ва ўзларини намоён этишида муҳим аҳамиятга эгалиги, бу келажақда ўзининг юқори самарасини бериши эътироф этилиб, резолюция қабул қилинди.

Шерзод ЖўРАЕВ,
ЎзФА бирлашган касба уюшма қўмитаси раиси

Конференция

ЭНДИ ТОМЛАР УСТИ ҲАМ ҚУВВАТ МАНБАИ

Қуёш панеллари қиммат, аммо самарали

<<< 1

Дарҳақиқат, «Ўзэлтехсаноат» уюшмаси тузилмаси таркибига кирувчи «Sun-Hightech»ни соҳанинг кашшофи дейиш мумкин. Корхона мутахассислари томонидан йирик давлат объектлари – Вазирлар Маҳкамаси, қатор вазирликлар бинолари, шунингдек, бошқа ташкилотлар ҳамда аҳоли учун жами мингдан ортиқ тармоқ қуёш фотоэлектр станциялари ўрнатилди.

Шуни ҳам алоҳида таъкидлаш жоизки, «Sun-Hightech» МЧЖ мувофиқлик сертификатига эга бўлиб, у Миллий сертификатлаштириш тизимининг Давлат реестрида UZ.SMT.04.0016.16796 рақами билан рўйхатга олинган. Ушбу сертификат «Sun-Hightech» МЧЖнинг O‘z DSt ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015) да белгиланган талабларга мувофиқлигини тасдиқлайди ва қуйидаги соҳаларда қўлланилади: Электр жиҳозларини ишлаб чиқариш (қуёш панелларини ишлаб чиқариш ва ўрнатиш).

«Sun-Hightech» инглизчадан «Юқори технологиялар қуёши» дея таржима қилинади. Мамлакатимизда қайта тикланувчи энергетикани ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшаётган корхонанинг бу йўналишдаги тажрибаси улкан. Корхона асосчиси ва унинг бош директори Элмурод Абдуллаев Фанлар академияси тизимида узоқ вақт ишлаган. У ўн йилча аввал қайта тикланувчи энергия имкониятлари билан жиддий қизиқиб, ўз илмий тажрибаларини амалиётда қўллашга қарор қилган эди.

– Қуёш станциялари аккумуляторли ва аккумуляторсиз ишлайдиган турларга бўлинади, – дейди у. – Аккумуляторсиз тури ҳаво очик пайтлари электр

энергиясига бўлган эҳтиёжни фақат кундуз кун қоплайди. Бошқа пайтларда шаҳар электр тармоғидан фойдаланиш мумкин. Аккумуляторли қурилмалар эса мавсум ва об-ҳаво шароитидан қатъи назар, кечая кундуз фойдаланиш учун мўлжалланган. Бироқ улар уч баравар қиммат туради. Шунинг учун уларни ўрнатиш масаласи ҳам аниқ иқтисодий ҳисоб-китобларни талаб қилади.

Қайта тикланадиган энергия манбаларининг барча турлари – қуёш панеллари ва иситкичлари, шамол турбиналари, биогаз ва насос-гидро-зарбли қурилмаларнинг технологик хусусиятларини яхшилаш ва яратиш – «Sun-Hightech» ривожланишининг асосий вектори бўлиб, у ўз фаолиятини 50 кишидан иборат кичик жамоа билан бошлаган эди. Бугунги кунда корхонада ҳамда унинг худудлардаги филиалларида 700 нафар ишчи-ҳодим фаолият кўрсатмоқда. Шунингдек, компания томонидан «Чироқчи» эркин иқтисодий зонасида ҳукумат қарорига асосан қуёш панеллари ишлаб чиқарувчи завод қуриш режалаштирилган.

Бош директорнинг сўзларига кўра, мамлакатда «Sun-Hightech» каби ўз бизнесини тушунадиган ва ишларни сифатли бажаришга интиладиган компаниялар, афсуски, жуда кам. Баъзи корхоналар қайта тикланадиган энергиянинг ўзига хос хусусиятларини тушунмасдан, фақат ҳисобот учун қуёш панелларини ўрнатмоқдалар. Бундай ёндашув билан қуёш панелларидан қутилган самарани олиб бўлмайди.

– Бундан ташқари, қуёш панелларини эски уйларга қўйиш тавсия этилмайди, – дейди суҳбатдошимиз. – Бу анча заҳматли ва фойдасиз иш.

Янги уйларга келсак, қуёш панелларидан қисман фойдаланиш ҳам газ ва электр энергиясини сезиларли даражада тежаш имконини беради.

Давлатимиз раҳбарининг 2023 йил 16 февралдаги «2023 йилда қайта тикланувчи энергия манбалари ва энергия тежовчи технологияларни жорий этишни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори бундан уч йил аввал ташкил этилган корхона фаолиятига янги суръат бахш этди.

Эслатиб ўтаимиз, мамлакатимизда 1 майдан бошлаб янги кўп қаватли уйларнинг томларига қуёш панелларини ўрнатиш мажбурий бўлди. Давлат муассасалари ва ижтимоий соҳа объектиларида қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланиш заруриги таъкидланди. Рўйхатга маҳаллий иссиқлик таъминоти тизимларига уланган кўп хонадонли тураржой бинолари, жумладан, «Янги Ўзбекистон» мавзелари ҳам киритилган.

Ҳужжатга мувофиқ, 2023 йилда умумий қуввати 4300 МВт бўлган қайта тикланадиган энергия манбаларини ишга тушириш, қайта тикланувчи энергия манбалари иншоотларини қуриш, истеъмолчиларни муқобил энергияга ўтказиш ва энергия тежовчи технологияларни жорий этиш ҳисобидан 5 миллиард кВт/соат қўшимча энергия ишлаб чиқариш ва 4,8 миллиард куб метр табиий газни тежаб қолиш режалаштирилган.

Қурилмани ўрнатиш, албатта, арзон эмас. Тахминан 5 кВт қувват сарфлайдиган стандарт уч хонали квартира учун нархи 55 миллион сўм атрофида. Энергетика вазирлиги ҳузурида махсус ташкил этилган ва бундай панелларни сотиб олиш учун 36 ойгача фойсиз кредит берадиган

жамғарма фаолияти бу борадаги вазиятни қисман ҳал қилишга қаратилган. Бундан ташқари, жисмоний шахслар жорий йилнинг 1 октябридан бошлаб қуёш ва шамол электр станциялари ва сув иситкичларини уч йил муддатга фойсиз бўлиб-бўлиб сотиб олишлари, шунингдек, харажатларнинг бир қисmini қоплаш учун давлатдан компенсация олишлари мумкин бўлади.

Қуёш энергиясини электр энергиясига айлантирадиган инвертер тизимининг кафолат муддати тахминан беш йил, панелларнинг ўзига эса 25 йил кафолат берилади. Тизим тахминан уч-тўрт йилда ўзини тўлиқ оқлайди.

«Sun-Hightech» қуёш панеллари учун материаллар нафақат четдан келтирилади, балки ўзимизда ҳам ишлаб чиқарилади. Булар асосан кабель маҳсулотлари, тайёр панелларни маҳкамлаш учун профилилар, юмшоқ томли уйларнинг томларига ўрнатиш учун мўлжалланган бетон блоклардир. Барча маҳсулотлар маҳаллий ва халқаро сифат стандартларига мувофиқ ишлаб чиқарилади.

Корхонада хавфсизликка алоҳида эътибор қаратишмоқда.

Яқин келажада компания жаҳон стандартлари бўйича – йиллик қуввати 150 МВт бўлган панеллар ишлаб чиқаришни йўлга қўйишни режалаштирмоқда. Ҳозирги вақтда 5 дан 350 Вт гача панеллар ишлаб чиқарилмоқда. Қуёш батареялари ҳозирча қўлда пайвандланыпти, аммо жазаён автоматлаштирилади.

Оксана КАДИШЕВА
«ISHONCH»

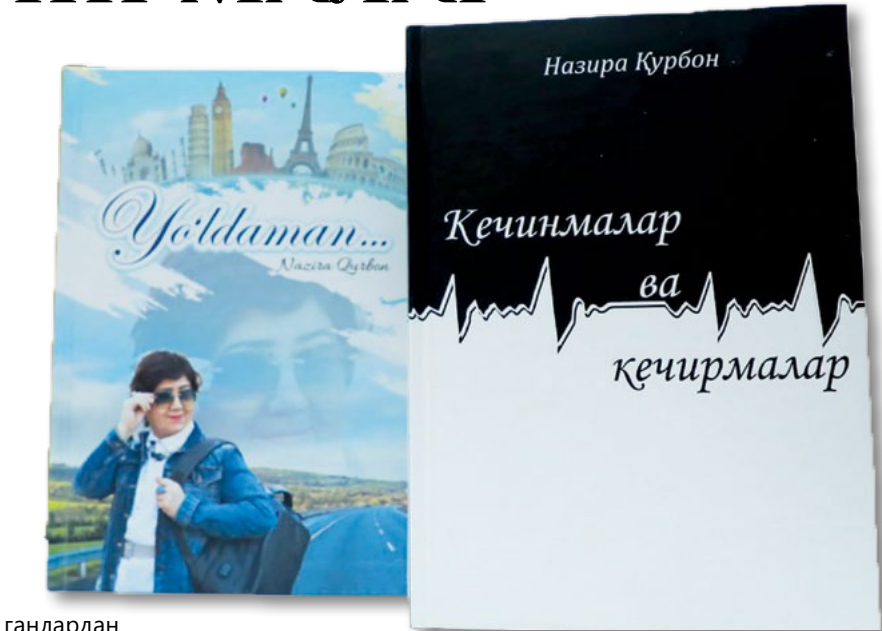
ЙЎЛЛАРДАГИ КЕЧИНМАЛАР ВА КЕЧИРМАЛАР

Мутолаа

Журналистика таълими ва амалиётда етарли тажрибага эга бўлган Назира Қурбон «Йўлдаман...» ҳамда «Кечинмалар ва кечирмалар» китобларини ўқувчилар эътиборига ҳавола қилди. Бу китобларнинг аниқ аудиторияси бор: журналистлар, бўлажак журналистлар ва барча публицистикага қизиққанлар.

«Йўлдаман...» – йўлларда, ҳайрат ва ҳаяжонларда, кузатишларда, соғинчларда ёзилган мақолалар, саёҳатномалар. Тўғри, бугун ҳамма йўловчи, ҳамма саёҳатчи, ҳамминанг қўлида қалами ва камераси бор. Аммо «Койил», «Таърифига тил ожиз», «Қанчалар ажойиб...» сўзларидан нарига ўтолмайдиган «шарҳловчилар» ҳар доим ҳам бизни ўзи билан бирга етаклай олмайди. Бунинг учун, муаллифнинг ўзи айтганидек, иходкор бўлиш ҳамда одайтилиқдан ноодатийлик топиш, оддий тасвирдан ҳеч ким илганмаган топилмаларни кашф этиш, атрофни шунчаки кўриш, акс эттириш эмас, балки ҳис қилиш, ҳаяжонга тушиш ва ўша ҳолатни ўқувчи, томошабин, тингловчига етказишни удалай олиш керак. Бу вазифани муваффақиятли бажарган Назира Қурбон ўз китобида бизни Америка, Хитой, Россия, Туркия, Ҳиндистон бўйлаб саёҳатга тақилф этади.

Муаллифнинг Америка таассуротларига бағишланган дастлабки мақоласи унинг англикни ўрганишга бўлган ниҳоятда катта интилишини кўрсатади. Мақолалар АҚШ оммавий ахборот воситалари ҳақидаги ўқув материали сифатида бемалол фойдаланиш мумкин. «Чин диёри сарҳадлари бўйлаб» мақоласида муаллифда фактлар баёнидан ташқари, нозик кузатишлар, «саёҳатчининг мени» юзага чиқа бошлаганини пайқаш мумкин. «Петербург хотираларини» ўқиб Фин кўрфази, Арбат кўчаси, Третьяков галереяси, Петропавловск қалъаси, Петропавловск собори, Нева бўйлари, Мармар саройи, Эрмитажда сайр қиласиз. Бу хотираларда саёҳатнома принципи бироз бузилган – тасвир кам. Муаллиф «тенгқурларим ичида бу ерни энг охири кўр-

ганлардан бири ҳам ўзимман» деган мулоҳаза билан айтилганларни қайта ҳикоя қилишдан қочади. Ўрнига эса бизга вазият тасвири ва улар билан боғлиқ мушоҳадаларини беради.

Мазкур саёҳатларнинг барчасида муаллифнинг шунчаки сайёҳ эмас, журналист сайёҳ эканлиги кўриниб туради. Гап фақат тасвирланган объектлар асосан ОАВ объектилари, тасвирланган шахслар асосан шу соҳа вакиллари эканлигида эмас. Доимо сабабларга, оқибатларга, тақдирларга эътибор қаратилишида, атрофдаги воқеаларни ўз призмасидан ўтказишида. Атрофни ва билинар-билинмас ўз-ўзини тафтиш этиш «Туркия» ва «Ҳиндистон»да ҳам давом этади. Буларни, албатта, ўқиш керак. Уларда ўзга мамлакатлар, ўзга шаҳарларнинг янги манзаралари, уларда яшовчи ёки меҳмон одамларнинг муаммолари, кечинмалари бор.

«Кечинмалар ва кечирмалар» – муаллифнинг таҳлилий мақолалари, эсселари, суҳбатлари ва уларга ситмаган фикрлари жамланган китоб. «Кечинмалар ва кечирмалар» биз биринчи китобда танишган Сайёҳ табиатининг бошқа жиҳатларини очади. У фақат дунё кезиб ҳайрат ва ҳаяжонда яшамайди, унинг саволлари, мушоҳадалари, ўйланмалари, аччиқ тажриба ва изтироблари бор. Китобга киритилган мақолалар муаллифнинг кечинмалари ва уларнинг барчаси кечирилган кечинмалар. Ҳар бир материал муваффақияти замирида эса

айнан муаммони ҳис қилиш, уни ҳар томонлама ўрганиш ва ечимлар излашга интилиш ётади. Муаллиф ҳар қандай эмоционал босим остида ҳам профессионалликка қолади. Ҳолатга ҳолис баҳони айта олади.

Ҳар иккала китобнинг ҳам бу каби қимматли жиҳатлари бисёр. Аммо тақриз китобдан кичик бўлиши керак. Китобларнинг бадиий қиммати мутахассислар ўз баҳосини беради, албатта. Айтмоқчи бўганимиз, тақдир этилган тўпلامлар адабиётларга ҳамон эҳтиёжи катта журналистика соҳаси учун муҳим совға. Унинг «Журналист бўлмоқчимсиз?» (Хуршид Дўстмуҳаммад), «Қирқ бешинчи бекат» (Аҳмадjon Мелибоев), «Фикр қудрати» (Маҳмуд Саъдий), «Туғилднгми, бу дунёда толибсан!» (Ҳалим Саидов) китоблари каби журналистика таълимини сифатли ташкил этишда аҳамияти катта. Бундай китоблар бўлажак медиачиларга журналист лабораториясини ўрганиш, унинг ижодий изланишларини кузатиш ва намуна олиш имконини беради.

Дарвоқе, «Йўлдаман...» китобининг муқовасида муаллиф борманган шаҳарларнинг рамзлари ҳам қўйилган. Лекин бу хато эмас. Чунки ўша муқовада муаллиф хали ҳам йўлда экани ва янги манзилларни қўзлаётгани тасвирланган. Демак, бу тасвирлар муаллиф борган ва энди борадиган мамлакатларни аниқлатади ва бизга кўп янги асарларни ваъда қилади.

Наргиза ТЎХЛИЕВА

НАФС ЭЛ СОҒЛИҒИДАН УСТУН ЭМАС!

Мулоҳаза

Шифокор қабулига кириш учун навбат қутиб, поликлиникада анча вақт қолиб кетдим. Зерикканимдан ёнимдаги аёллар билан гаплаша бошладим. Улардан икки нафари дори-дармон фирмаларидан экан.

– Қанақа дорилар тавсия қиласиз? – деб сўрадим қизқувчанлик билан ёшроғидан.
– Оғриқ қолдирувчи ҳар хил дориларни, – деди у.
– Ҳаммасининг лицензиялари борми?
Бу саволимни эшитиб аёлнинг кўзлари ўйнаб кетди. Кейин дудуқлана-дудуқлана «Албатта, бор... Ҳа, бор...» деди-ю, бошқа гап айта олмади...

Эҳтимол, сиз ҳам ўзингиз қатнайдиган поликлиникада бундай кишиларни учратгандирсиз. Улар ширин сўзлари, хушмуомаликлари ва ёқимли жилмайишлари билан сизни ўзларига оғдириб олиш пайида бўлишади. Агар ҳар кун битта тиббиёт масканига иккита фирмадан келишса, жами сони ҳафтасига 10-12 тадан, ойига 45-50 тадан ошади.

Ҳўш, бу фирмалар қандай ташкил этилади ва қандай фаолият юритади?

Аввало, чет эллардаги дори воситалари ишлаб чиқариш корхоналари мамлакатимизда ўз вакиллик фирмаларини очиб, юртдошларимизни ишга қабул қилади. Улар ўша ташкилот вакили сифатида шифокорларга учрашиб, фирманинг турли-туман витаминлар, биологик фаол моддалар, антибиотиклардан иборат маҳсулотларини тарғиб қилишади. Шу жараёнда барчаси самарадор эканлигини таъкидлашади. Ўз навбатида, фирма билан зимдан ҳамкорлик қилишга рози бўлган шифокорлар ҳам қуруқ қолмайдилар, турли совға-саломлар билан сийланадилар.

– Мен «Сирена» фирмасида яқинда иш бошладим, – дейди ўзини Дилшод деб таништирган йигит. – Биз шифокорларга фирмамиз дориларини реклама қиламиз. 400 пакет дори рекламаси флаерини тарқатсак, 50 доллар ишлаймиз. Маошимиз эса меҳнатимиз натижасига қараб белгиланади. Ораимизда ойига 1000 доллар ва ундан кўп даромад топадиганлар ҳам бор.

Бошқа бир фирма вакилининг айтишича, улар билан ҳамкорлик қиладиган шифокор беморга ёзиб берган ҳар бир рецепти ҳисобидан бонус, яъни улуш олади. Демак, қанча кўп рецепт ёзса, шунча кўп пулга эга чиқади.

Дори-дармон бизнеси «занжир» усулида ва ўзаро манфаатдорлик асосида ишлайди. Фирма даставвал тиббиёт ҳодими ва дорихона бошлиғи билан келишади. Сўнгра шифокор рецепт ёзиб беради, бемор унинг кўрсатмасига биноан дориларни харид қилади.

«Занжир»нинг асосий бўғинида шифокор туради. У тавсия қилган муолажа воситалари поликлиникага яқин жойдаги дорихоналарга тарқатилади. Фирма вакиллари уларга дориларни талабга мувофиқ етказиб беришади. Врачнинг хизмати эса фирмалар томонидан рағбатланти-

риб борилади. «Садоқати меҳнати» учун унга турли маиший техникалар ҳада қилинади, байрамларда у зиёфатлар билан сийланади.

Собиқ дорихоначи, бугунги кунда шифокорлик қиляётган Муҳайё Сапаева ушбу ҳолатларга қуйидагича изоҳ берди:

– Шифокорларнинг бундай фирмалар билан ишлашга, аввало, уларнинг маоши камлиги мажбур қилади. Ўйлаб кўринг, тиббиёт институтини битирган ёш шифокор поликлиникада 1 миллион 800 минг сўмлик ойликка ишлайди. Орадан йиллар ўтиб, тоифаси ошгач, маоши кўтарилиши мумкин. Унга қадар ойлиги кам бўлса-да, садоқат билан ишлаши, тажриба орттириши, не-не синовларга дош бериши керак. Аиникса, поликлиника шароитида даволашдан кўра қоғозбозлик, ортиқча мажбуриятлар кўплиги кишини қаттиқ толиқтиради.

Энди яна асл муддаога қайтайлик. Сиз ўзингиз ишонган доктор қабулидан ўнга яқин дори номи ёзилган рецепт билан чиқасиз. Тушунисиз ёзувларни ҳижжалаб ўқийсиз. Дори-дармонларни катта пулга сотиб оласиз ва бирин-сирин истеъмол қилиб, вужудингизда «синийсиз». Лекин уларнинг натижасидан дарак бўлмайди. Қолаверса, врач дори рецептини шифохона муҳри мавжуд махсус бланкага эмас, бир томони дорилар рекламасидан иборат қоғозчага ёзиб бергани ҳам ғалати туюлади ва кўнгилнингизда «Мабодо, улар бирор маркетингга хизмат қилмаётими?» деган шубҳа уйғонади.

Модомики, шундай экан, беморлар дориларни сотиб олишдан ва истеъмол қилишдан олдин рецепт шифохона муҳри босилган махсус бланкага ёзилган-ёзилмаганига эътибор қаратсалар, ўша дориларнинг ўзига хос хусусиятларини, соғлиқ учун нечоғли фойдали эканлигини, айнаи чоғда, ноўя таъсирларини ҳам ишончли манбалар орқали обдон ўргансалар, мақсадга мувофиқ бўларди.

Шифокорлар билан фармацевтика фирмалари ҳамкорлиги эса адолат ва инсоф тамойиллари асосида юритилиши, аҳоли соғлиғи учун хизмат қилиши шарт. Ўзини ва ўзгаларни ҳурмат қилган, эл-юрт осойишталигини ўйлаган дорифорушлар маҳсулотларини пуллашдан олдин уларнинг фойда-зарарлари ва лицензияси бор-йўқлиги хусусида тиббиёт ҳодимларига батафсил маълумот беришлари лозим. Борди-ю, аксинча бўлса ёки саломатлик посбонлари муллажиринг топишга муккасидан кетсалар, аҳоли мушкул аҳволда қолавереди. Айрим беморлар чўнтаги кўтарса-кўтармаса, керакли-кераксиз дориларни харида қилиб, ўз руҳияти ва вужудини тажрибахонага айлантиравереди. Инсоф қай даражадалигини ўлчашга эса энг замонавий асбоб-ускуналар ҳам, қонунлар ҳам оғизлик қилади. Шу боис биз «Ҳар кимнинг ўзига инсоф берсин!» дея тилак билдираимиз.

Умида ХУДОЙБЕРГАНОВА
«ISHONCH»

СУВОРАЛАР

қалб туғёнларини ифодалайди

Созга эҳтиёжинг бўлса – мақом, сўзга эҳтиёжинг бўлса, сувора тингла.

*Жамолинг шавқида ёқди фалакни ўтлуғ афғоним,
Бори ер юзини тўфона берди чашии гирёним.*

«Она Сувора» янграйди. Гўянда нола қилади. Тор титрайди. Мухлис қўлидаги пиелани лабига тегизади. Бирок қайноқ чой оғзини куйдирганини сезмайди. Фалакни ёққан ўтлиғ афғон вужудини чулғайди. Ёр ишқи қалбини, руҳини ёндиради. Олов ичра тўлғонади. Елкаси титрар-титраб, йиғлай бошлайди. Дунёни, ўткинчи ташвишларни, ён-атрофдагиларни унутади, уй-хаёли ёр жамоли бирла банд бўлади. Кўз ёшлари дарё бўлиб оқади, денгиз бўлиб чайқалади. Қалбидан отилиб чиққан тўфон дунёни чулғайди... Куй тобора авж олади. Мухлис эса кўз ёшларидан пайдо бўлган уммонга чўка бошлайди. Кўкрагига уради... Додлайди... Ёрдан раҳи-шафқат тилайди...

*Муруват айлаким афтодайи хоки рахиндурман,
Ғуломи остони жабҳасойи даргоҳиндурман...*

Ашаддий мухлислар Хоразм сувораларини шу йўсинда тинглайдилар. Кийимларини йиртиб ташлайдилар, ўзларини сувга отадилар... Сабаби, суворалар қалб туғёнларини ифодалайди. Тингловчи ҳар нолани, ҳар сўзни ич-ичидан такрорлайди. Ҳо-физга қўшилиб, дардларини сиртига чиқаради. Мутахассислар суворалар тарихини ислом динининг Хоразм воҳасида ёйилиш даври билан боғлайдилар. Шу боис биз санъатшунос олим – Урганч давлат университетининг муסיқий таълим кафедраси катта ўқитувчиси, санъатшунослик фанлари бўйича фалсафа доктори Рустам Болтаевнинг у ҳақдаги фикрлари билан қизиқдик.

– Дарҳақиқат, ўша кезлар ислом ғояларини халққа кенг тушунтиришда мулладлардан, дарвешу китобхонлар, қиссахону ровийлардан кенг фойдаланилган, – дейди домла. – Овози ёқимли, кироати ширали, талаффузи яхши, нутқи равон ва ўзи салобатли уламолар танлаб олинган. Сўнгра улар отга миндирилиб, турли ҳудудлар ва овулларга юборилган. Қуръони Каримнинг маънолари, ҳадислар, ривоятлар оҳангга солиниб, баланд ва чиройли овоз билан айтилган. Одамлар ушбу айтимларга маҳлиё бўлишган. Кейинчалик уларни ўзларича хиргойи қила бошлашган. Гап-гаштакларда отлиқлардан ўрганган айтимларни айтиш анъанага айланган. Шу тариқа асосан *ҳамд*, *дуруд*, *наът*, *муножот* тоифасидagi айтимлар «Сувора» деб номланган.

Ҳа, суворалар ўзликни, дунёни ва Ҳақни англашга хизмат қилувчи дурдоналардир. Кейинчалик ҳофизу гўяндалар Навоий, Муқимий, Огаҳий ғазалларини ҳам ушбу айтим йўлларида куйлай бошлаганлар. Улар махсус ритмларга солинган.

– Хоразм сувора туркумларининг барчаси «Она Сувора»нинг айрим шохобчаларидан олиниб, муй-айян тугалланган муסיқий асар қилиб яратилган, – дея сўзида давом этади Рустам Болтаев. – Жумладан, «Якпарда Сувора» «Она Сувора»нинг намуд

(авж) қисмидан бўлиб, бир пардада туриб бошлангани учун «якпарда» дейилган. «Кажҳанг Сувора» (кажоҳанг) «Она Сувора»нинг «дастири фано» қисмидан бошланган. Авжида овозни жуда тўлқинлантириб, баланд пардада қочирим қилингани учун каж – тескари, яъни куйлаш қийин бўлган авж деб аталган. «Хушпарда Сувора» «Она Сувора»нинг учинчи босқич ярим авж қисмидан олинган ва куй тўлиқ, мукаммал қилиб охирига етказилган. Қолган суворалар ҳам «Она Сувора»нинг шохобчалари ёки ирмоқлари ҳисобланади. Суворалардан кейин савтлар келади. «Савт» сўзи арабча бўлиб, халқ тилида «қамчи» дейилади. Яъни улар тезроқ айтилиши лозим. Барчаси суворалардек муайян усулда ижро қилинади. Лекин савтларнинг куйи ҳамда сўзлари бошқа, улар тезроқ ритмда ижро этилади.

Сўхбатдошимизнинг айтишича, ўтган асрнинг 20-йилларига қадар сувора айтишув (*дий-ралишма*)лари муסיқий амалиётда ривож топиб келган. Бундай нуфузли айтишувлардан дарак топган халқ шу кунги сайил уюштирган. Айтишувлар одатда якка дутор жўрлигида бўлган. Полли дузчи Ҳожихон билан, Ҳожихон Қаландар ота билан, Шерозий (Мадрахим Ёкубов) эса Мухаммад Боғибеков ва Ҳожихонлар билан айтишиб (*дий-ралишиб*), мухлисларга катта заъф берган. Айтишувлар ўзаро рақобат эмас, балки дўстона ва салимий руҳда, ўз санъати ва иқтидорини намоеън этиб, ёнидаги ҳофиз ижодидан ҳам баҳраманд бўлиш, ундан нималарнидир ўрганиш, бир-биридан илҳом олиш истагида ўтган.

Дийралишма мусобақаларининг энг юксак намуналари кўпчилик тўй ва сайллардан ташқари Хивадаги Қаландархона, Боборис (*Урус бобо*), Гўзли бобо, Султон Увайс бобо каби муқаддас қадамжоларда худди шу тарзда ташкиллаштирилган. Кадимда Хоразмда мақомлар йўлларини ўзгартириш ёки бузиш ман этилган ва бунга амал қилмаганлар қаттиқ жазоланган.

Яна бир гап. Хоразмда санъат майдонига қадам қўйган ҳофизу хонандалар сувора қуйламаса, халқ уни тан олмаган. Сувора ижроси хонанданинг овози, сози, сўзи ва иқтидорию билиминини санъат тарозисида тортадиган мезон саналган. Ана шундай чинакам синовлардан ўтган хонандагина етук ҳофиз сифатида эътироф этилган. Бироқ эндиликда сувораларга муносабат ўзгаргандай. Чунки нафақат ёшлар, балки катталар орасида ҳам тезкор ва шўх муסיқа ҳамда қўшиқларга ишқибозлар кўпайган. Мумтоз наволар ҳақида гапирсангиз, «Сувора эшитсам, юрагим сиқилиб кетади» дегувчилар ҳам топилади. Бундан ўн-ўн беш йиллар илгари Хоразм тўйларида камида бир-бир ярим соат мақом қўшиқлари янграган бўлса, эндиликда уларнинг ўрнини лирик ашулалар эгалламоқда.

Бинобарин, мумтоз наволар умрбоқийлигини таъминлаш учун уларни севиб тингловчи мухлислар, шинавандалар керак. Хўш, ўзбек мақом санъатининг

устунларидан бўлган Хоразм сувораларини келгуси авлодларга бус-бутун қолда етказиш, қалбларга сингдириш учун нималар қилинмоқда? Яна қандай чораларни қўллаш керак?

– Менимча, бунинг учун зурриётларимиз қалбига мумтоз наволаримизни, сувораларимизни богчадаёқ сингдира бошлашимиз керак, – дейди ушбу саволларимизга жавобан Рустам Болтаев. – Балки болалар ҳозир уларни тушунмас, аммо руҳи, қалби муסיқани танийди, катта бўлганида уларни тинглашга иштиёқи кучаяди. Тўғри, бугун замон тезоб, ёшларимиз қизиққон. Уларнинг юрак уриши билан сувора ритмлари бир-бирига мос эмас. Шу боис фарзандларимизнинг мумтоз наволарни қабул қилиши қийинроқ кечади. Суворалардан кўра, савтларга талаб юқорилигининг сабаби ҳам шунда. Аммо ҳар қандай вазиятда ҳам биз сувораларни яхлитлигича келажак авлодларга етказиш муҳим аҳамиятга эгалигини унутмаслигимиз лозим.

Қолаверса, ҳозир ҳам юртимизда сувора ижрочилигида ўзини синаб кўраётган ёшлар бор. Гарчи тор доираларда бўлса-да, суворахонлик кечалари ўтказиб келинади. Ёки айтилик, Эллиққалъа ва Тўрткўл туманларида Ўзбекистон, Туркменистон, Қорақалпоғистон, Татаристон халқ артисти фахрий унвоуларига сазовор бўлган, тириклигидаёқ афсонага айланган машҳур санъаткор Отажон Худойшукuroв таваллудининг 75 йиллиги муносабати билан ўтказилган республика кўрик-танловидида қирққа яқин ёш хонанда катнашгани, уларнинг асарити Хоразм сувора туркумларидан «Она Сувора», «Хушпарда Сувора» ва «Чапандози Сувора»ни ижро этишгани сўзимизнинг яққол исботи бўла олади.

– Устозлар «Соз эшитишга иштиёқинг бўлса, мақом тингла, сўз эшитмоқни истасанг, сувора туркумига, воқелиқдан бохабар бўлмоқчи бўлсанг, дoston жанрига мурожаат қил», деб бежиз айтишмаган, – дейди ҳамсуҳбатимиз. – Сувора жанри ижрочилигида ҳар жабҳани чуқур билиш тақозо этилган. Санъаткорлар аввалги мақом жанри ашулаларини айтиб, кейин сувора жанрига қўл уришган. Бундан маълум бўладики, сувора жанри мақом жанрига нисбатан ижроқидан кўпроқ маҳорат, сўз бойлиги ва овоз имконияти баланд бўлишини талаб қилади.

Дарвоқе, Рустам Болтаев ва ҳамкасблари мақомлар тарихини чуқур ўрганишган. Уларнинг таъкидлашларича, «мақом» атамаси илк бор XIII-XV аср рисолаларида парда сўзи маъносидида талқин этилган. Муסיқанинг ассосий негизини ташкил қилувчи ийқоъ (вазн) тузилмалари Темурийлар даврида худди парда бирликларига ўхшатиб, доира шаклида ифодаланган. Ана шу даврдан эътиборан аввал *илми таълиф* ва *илми ийқоъ* номлари билан юритилган тармоқлар умумлаштирилиб, *илми адвор* дейилган. Адвор илмининг туб хусусияти шундаки, у назария билан амалиётни баробарига ўз ичига олувчи муштарак таълимот сифатида юзга келган. Шунга кўра, мақом ижроси хонандадан ҳам истеъдод, ҳам

илм талаб қилади.

Санъат соҳаси бўйича устозлар томонидан мақомларнинг шаклланиши ва бизгача етиб келиши борасида битилган манбалардан бири Хоразм танбур чизгилари ҳисобланади. Рустам Болтаев уларни мақом амалиётига таъбиқ этиш мақсадида 2002 йили муסיқашунос олим Отаназар Матёкубов ва шарқшунос Ҳамидулло Аминов ҳамкорлигида тузилган ижодий гуруҳ сафида узоқ вақт изланишлар олиб борди. Натижада танбур чизгилари ёзувларини ўрганиш борасида бирмунча муваффақиятларга эришилди.

– Танбур чизгиларига тўхталадиган бўлсак, табулатурадаги 18 та ассосий (*горизонтал*) чизиқ танбур пардаларига нисбатан, қолган тўрттаси қўшимча (*танбурдази шайтон парда*)лар учун мўлжаллаб чизилган. Жами горизонтал чизиқлар сони жами 22 та, – дейди олим. – Шунингдек, кўлёмаларда куй жараёнини кўрсатиш учун кўплаб вертикал чизиқлар ҳам ишлатилган. Табулатурадаги чизиқлар сони кўп бўлгани сабабли тадқиқотда уларни танбур чизгилари деб номлаш лозим топилиди. Танбур чизгилари нусхалари айни кезларда Ўзбекистон Фанлар академиясининг шарқшунослик ва санъатшунослик институтларида, Давлат архиви, Ўзбекистон Давлат консерваторияси, Юнус Ражабий уй-музейида ва бошқа шахсий кутубхоналарда сақланмоқда. Танбур чизгиларида куй ва ашула йўллари парда тузилмасининг чизмаси умумлаштирилиб, амалдаги танбур пардаларига мувофиқ равишда, содда ва қулай усулдаги белгилар воситасида кўрсатиб берилган.

Рустам Болтаев ва ҳамкасблари бугунги кунда ҳам мақомлар тарихини, уларнинг шаклланиш жараёнларини, сувора ва савтларни таҳлил қилиб, мақом илмини ривожлантиришга интилмоқдалар. Шунинг баробарида университет талабаларига айни йўналишда ҳам назарий, ҳам амалий сабоқ беришмоқда. Боиси, бу олий ўқув юртини битирганлар келгусида мактабларда ёш авлодга муסיқадан таълим берадилар.

Биз санъатшунос олим билан мулоқот қилиб, Хоразм суворалари ўзбек санъатининг нодир намуналаридан эканлигига яна бир бор амин бўлдик. Зеро, улар тингловчинини тафаккурга ундайди, қалб кечинмаларини рўй урдиради, ҳаётимизда ижобий ўзгаришлар рўй беришга сабабчи бўлади. Муסיқа ва қўшиқ ёрдамида дардлар енгиллашади, руҳ тозаланади, вужуд қувватга тўлади. Ишимизда, ҳаётимизда унум ва барака бўлади. Машойихлар шуни эътиборда тутиб, «Санъатни севган қалбда ёмонликка ўрин бўлмайди», дейишган.

«Сувора бизга керакми?» дейдиганлар уларни бир бора тинглаб, чуқур мушоҳада қилиб кўрсалар, юқорида билдирилган фикрлар тўғрилигига ишонч ҳосил қиладилар, деган умиддамиз.

Муҳаббат ТЎРАБОВЕВА
«ISHONCH»

Эълонлар

Ўзбекистон ноғиронлар жамиятининг Учтепа тумани бўлинимасининг Тошкент шаҳар адлия бошқармаси томонидан 2015 йил 20 февралда 632-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома ва устави йўқолгани сабабли ҳақиқий эмас деб топилиши.

2020 йил 14 майда Шакиров Кутлукон Алихоневич номига берилган №08-02/15497 рақамли давлат далолатномаси йўқолгани сабабли бекор қилинади.

Тошкент давлат техника университети томонидан 2019 йилда Нуридинов Жавоҳир Хасан ўғли номига берилган 04/9-16 1301 рақамли рейтинг дафтарчаси йўқолгани сабабли бекор қилинади.

Тошкент давлат техника университети томонидан 2019 йилда Усмонов Мехридин Алишерович номига берилган 04/9-14 0885 рақамли рейтинг дафтарчаси йўқолгани сабабли бекор қилинади.

Тошкент шаҳар Адлия вазирлиги томонидан 2022 йил 7 Июнда Жуманов Исомиддин Мустафакулович номига берилган №2751 рақамли адвокатлик гувоҳномаси йўқолгани сабабли бекор қилинади.

Соғлиқни сақлаш ходимлари касабаси Республика кенгаши жамоаси тармоқ ходимлари касабаси вилояти бўйича меҳнат-хуқуқ инспектори Шерзод Шербековга онаси **Гулзўхра ШЕРБЕКОВА** вафот этгани муносабати билан таъзия изҳор этади.

Соғлиқни сақлаш ходимлари касабаси Республика кенгаши жамоаси тармоқ ходимлари касабаси вилояти кенгаши мутахассиси Гулхоним Аминовага волидаи муҳтарамаси **Айпаиша ая ХУДОЙБЕРГАНОВА** вафот этгани муносабати билан ҳамдардлик билдиради.

МҲАССИС:

ISSN 2010-5002
2007-yil 11-yanvarda O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 116-raqam bilan ro'yxatga olingan.

«Ishonch» va «Ishonch-Doverie» gazetalarini tahrir hay'ati:

Qudratilla RAFIQOV
(tahrir hay'ati raisi),
Ulug'bek JALMENOV,
Anvar ABDUMUXTOROV,
Sayfullo AHMEDOV,
Akmal SAIDOV,
Ravshan BEDILOV,
Qutlimurot SOBIROV,
Suhrob RAFIQOV,
Shoqosim SHOISLOMOV,
Hamidulla PIRIMQULOV,
Nodira G'OVIBNAZAROVA,
Anvar QULMURODOV

(Bosh muharrirning birinchi o'rinbasari).

Mehrididdin SHUKUROV
(Mas'ul kotib – «Ishonch»),
Valentina MARSENYAK
(Mas'ul kotib – «Ishonch-Doverie»)

Bosh muharrir
Husan ERMATOV

Bo'limlar:
Kasaba uyushmalari hayoti – (71) 256-64-69
Huquq va xalqaro hayot – (71) 256-52-89
Milliy-ma'naviy qadriyatlar va sport – (71) 256-82-79
Xatlar va muxbirlar bilan ishlash – (71) 256-85-43
Marketing va obuna – (71) 256-87-73

Hududlardagi muxbirlar:
Qoraqalpog'iston Respublikasi – (+998-97) 506-86-98
Andijon viloyati – (+998-99) 889-90-23
Buxoro viloyati – (+998-91) 406-43-24
Jizzax viloyati – (+998-99) 889-90-34
Namangan viloyati – (+998-99) 889-98-02
Navoiy viloyati – (+998-99) 889-90-28
Samargand viloyati – (+998-99) 889-90-26
Sirdaryo viloyati – (+998-99) 889-98-55
Surxondaryo viloyati – (+998-99) 889-90-32
Toshkent viloyati – (+998-99) 600-40-44
Farg'ona viloyati – (+998-99) 889-90-24
Xorazm viloyati – (+998-99) 889-98-01
Qashqadaryo viloyati – (+998-99) 889-90-27

«Ishonch»dan olingan ma'lumotlarda manba sifatida gazeta nomi ko'rsatilishi shart.

Mualliflar fikri tahririyat nqtai nazaridan farqlanishi mumkin.

Navbatchi muharrir

A. Haydarov

Musahhah

D. Ravshanova

Sahifalovchi

H. Abdullajilov

Bosishga topshirish vaqti – 00:10
Topshirildi – 00:30

Bahosi kelishilgan narxda

Manzillimiz:

100165, Toshkent shahri,
Buxoro ko'chasi, 24-uy.
E-mail: ishonch1991@yandex.uz

Tahririyat hisobraqami:

2021.0000.0004.3052.7001,
ATIB «Ipoteka bank»
Yashnobod filiali,
bank kodi: 00959,
STIR: 201133889,
OKED: 58130

Gazeta haftaning seshanba, payshanba va shanba kunlari chiqadi.
Gazeta «Ishonch»ning kompyuter markazida teriladi va sahifalandi.

Gazeta ofset usulida, A-2 formatida bosildi.
Hajmi 2 bosma taboq.
Buyurtma **G-513**
Nashr ko'rsatkichi: **133**
1 2 3 4 5 6

Umumiy adadi **31183**
14510 nusxasi «Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi boshmaxonasida chop etildi.
Korxona manzili: Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

Реклама

«TOSHKENT UNIVERMAGI» АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТИ

«НАВРЎЗ»

ДАМ ОЛИШ УЙИГА ТАКЛИФ ЭТАДИ

Агар Сиз мусаффо тоғ ҳавосидан тўйиб-тўйиб нафас олмоқчи, баланд-баланд чўққилардаги қорлардан ва Чорвоқ сув омборининг мовийлигидан завқланмоқчи, тоғ шаршараси сувидан роҳатланмоқчи бўлсангиз, «Toshkent univermagi» АЖга қарашли «НАВРЎЗ» дам олиш уйига таклиф этамиз. У Тошкент вилояти, Бўстонлиқ тумани, Янгиқўрғон қишлоғидаги Чорвоқ сув омборининг хушманзара қирғоғида жойлашган. Ёз мавсумида 1000 нафарга яқин киши дам олиш имкониятига эга бўлан бу масканда барча шарт-шароитларга эга икки, уч қаватли корпуслар ва коттежлар мавжуд. Уч маҳал мазали таомлар билан овқатланиш учун ошхона, шунингдек, сауна, бильярд зали, спорт майдони, кутубхона, муסיқавий фаввора, болалар майдончаси, кинозал ва албатта, чўмилиш сув ҳавзаси дам олувчилар хизматида. Мўъжизавий табиат қўйнидаги бу оромгоҳда дам олсангиз, унутилмас таассуротлар билан қайтишингизга ишончимиз комил. Сизларни кутамиз!

Дам олиш уйига йўлланма харид қилиш учун Тошкент шаҳри, Ислон Каримов кўчаси, 17-уйда жойлашган «Toshkent univermagi» АЖнинг бухгалтериясига (3-қават) мурожаат қилишингиз мумкин.

Маълумот учун телефонлар: 71-233-50-23, 71-233-41-50